

YTTRANDE

Datum
2025-10-01

Dnr
R 90-2025

1 (2)

Justitieombudsmannen
Per Lennerbrant

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Yttrande över betänkandet Polisiär beredskap i fred, kris och krig (SOU 2025:57)

(Ju2025/01154)

Riksdagens ombudsmän har bjudits in att lämna synpunkter på betänkandet. Utifrån de aspekter som JO i första hand har att beakta vill jag föra fram följande.

Inledande kommentar

Det är viktigt att förhållandet mellan det allmänna och enskilda är tydligt reglerat även i kris, krig och andra liknande förhållanden. Jag ser därför positivt på att ett förslag till en reglering tagits fram, som till stora delar är avsedd för detta.

Förslaget till lag om Försvarsmaktens stöd till polisiär verksamhet i särskilda fall

Utgångspunkter

Som utredningen lyfter fram finns det principiella skillnader mellan militär och polisiär verksamhet (se avsnitt 7.9.3). Militär medverkan i polisiär verksamhet, som kan innebära användning av våld och tvångsåtgärder mot enskilda, ska inte få förekomma annat än i särskilda undantagsfall som avviker från det normala. Det kan dock diskuteras om detta kommer till uttryck tillräckligt tydligt i lagtexten. Frågan behöver övervägas ytterligare.

Enligt utredningens förslag ska den deltagande militära personalen vid en stödinsats få omfattande polisiära befogenheter. Befogenheterna föreslås vara desamma oavsett vilken typ av situation det handlar om. Det är viktigt att befogenheter till tvångsmedelsanvändning inte går längre än vad som motiveras av den aktuella situationen. Det bör därför övervägas om regleringen borde utformas på ett mer nyanserat sätt.

Vägledning krävs också när det är fråga om en brådskande situation

Innan stöd får begäras ska, som huvudregel, regeringens medgivande inhämtas. Detta behövs dock inte bl.a. i fall då insatsen är så brådskande att regeringens medgivande inte kan avvaktas. Då ska regeringen i stället i efterhand pröva om stödet ska bestå. I betänkandet saknas en tydlig vägledning för när det kan vara

fråga om en sådan brådskande situation. Detta bör ses över i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Stödets begränsning i tid

I likhet med utredningen konstaterar jag att det är en väsentlig fråga hur länge en stödinsats får pågå. Det föreslås dock ingen reglerad tidsgräns för detta i den nya lagen. Enligt min mening framstår det som naturligt att det i lag anges en tidsgräns för stödet, inte minst som det är avsett att lämnas i situationer som är av undantagskaraktär. Det måste alltid säkerställas att lagstiftaren har kontroll över vilka befogenheter som finns att utöva våld och tvång. Utredningens resonemang behöver fördjupas och kompletteras med ytterligare perspektiv i detta syfte.

Krav på kompetens och utbildning hos deltagande militär personal

Det måste ställas höga krav på att den som får befogenhet att utöva våld och tvångsåtgärder mot enskilda har rätt kompetens för uppgiften. Den militära personal som deltar i stödet måste ha god kännedom om polisiär verksamhet och de grundläggande principer som gäller för tvångsåtgärder. Detta gör sig särskilt gällande mot bakgrund av de omfattande befogenheter som militär personal får när stöd lämnas enligt den föreslagna lagen och att värnpliktiga tillhör de som kan komma i fråga för att delta.

I dagens stödlag föreskrivs att endast sådan personal från Försvarsmakten som har lämplig utbildning och erfarenhet för uppgiften får medverka (se 4 §). Ett motsvarande krav bör finnas i den nu föreslagna lagen. Det bör i övrigt övervägas att tydligare reglera vilka kompetenskrav som ska ställas på den militära personalen. En sådan reglering behöver dock inte finnas i lag. Samma synpunkt gör sig gällande för militär personal som deltar i gränskontrollverksamhet.

Förslag till förordning om reservpoliser

Maktutövning som innebär begränsningar i enskildas grundläggande fri- och rättigheter kräver stöd i lag (se 2 kap. 20 § regeringsformen). Som utredningen noterat har jag tidigare uttalat att föreskrifter om vem som är behörig att vara polisman är av sådan karaktär att endast riksdagen bör kunna besluta om det och att regleringen därför bör finnas direkt i lag (se JO 2024 s. 93, dnr 7917-2023). I samband med beslutet gjorde jag även en framställan till regeringen om författningsändring enligt 13 § i JO:s instruktion. Det jag uttalade i beslutet om normnivå gör sig i högsta grad gällande när det kommer till förslaget om reservpoliser, som utredningen föreslår ska regleras genom förordning.

Yttrandet har beslutats av JO Per Lennerbrant. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Rebecka Olsson har föredragit ärendet och byråchefen Nils Västberg har deltagit i beredningen.